

RYSZARD SKAWIŃSKI*

„W ogniu marzeń i pragnień”, ks. Wojciech Guzewicz, *Służąc Bogu i ludziom*, t. I, Wyd.: Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2019, ss. 186.

Ukazała się kolejna książka ks. prof. dra hab. Wojciecha Guzewicza. Stanowi ona pierwszy tom trzutomowej całości noszącej tytuł „Służąc Bogu i ludziom”, w zamyśle autora skupiającej najważniejsze – już opublikowane – artykuły z niemal 20 lat jego pracy naukowej (najstarszy z zamieszczonych tu tekstów pochodzi z roku 2001). Jednak nie daty związane z działalnością naukową są w tym przypadku najistotniejsze – w 2019 roku Profesor obchodzi dwa jubileusze: 50 lat swojego życia i 25-lecie święceń kapłańskich. W tym kontekście tytuł dzieła można przyjąć za klucz interpretacyjny do jego zawartości oraz całego dorobku Uczonego. A jest to dorobek imponujący: w zestawieniu z początku tego roku, dostępnym w Internecie, już mieścił w sobie ok. 700 pozycji, w tym blisko 100 książek¹, a od tamtej pory przybyło wiele nowych prac; w „Słowie wstępnym” Autor zapowiada opublikowanie w 3 tomach 25 artykułów, co stanowić ma ok. 10% (!) tego typu tekstów jego autorstwa.

Całokształt twórczości naukowej (warto wspomnieć o dziesiątkach artykułów popularnonaukowych oraz o licznych wierszach zebranych w 3 tomikach) sam Autor dzieli na 3 grupy tematyczne związane z historią, medioznawstwem oraz administracją. Wynikają one z zainteresowań oraz kolejnych etapów pracy naukowej ks. Guzewicza. Na początku była historia, w tej dyscyplinie mieści się zarówno praca doktorska, jak i rozprawa habilitacyjna Uczonego (geograficznie oraz instytucjonalnie wiązały się one z diecezją łomżyńską, a czasowo

* Ryszard Skawiński – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2884-7177>; e-mail: ryszardskawinski@wp.pl

¹ Zob. W. Guzewicz, *Wykaz publikacji ks. prof. dra hab. Wojciecha Guzewicza za lata 2013-2017*, „Studia Elckie” 2019, nr 1, s. 119-132; tenże, *Wykaz publikacji ks. prof. dra hab. Wojciecha Guzewicza za lata 1993-2012*, „Studia Elckie” 2013, nr 3, s. 419-444.

z okresem międzywojennym). Później związał się on z dziennikarstwem na UWM w Olsztynie (tematyka książki „profesorskiej”), a następnie z administracją na Wydziale Studiów Technicznych i Społecznych UWM w Elku (obecna Filia UWM w Elku). Zapowiadane 2 kolejne tomy „Służąc Bogu i ludziom” dotyczyć będą właśnie medioznawstwa i administracji. Jednak niemal wszystkie prace naukowe i opracowania publicystyczne wiążą ujęcie historyczne (w Iwiej części odnoszą się do historii ostatniego wieku) oraz tematyczny związek z Kościołem katolickim.

Pierwszy tom, ściśle „historyczny”, zawiera 9 artykułów powstałych w okresie od 2001 do 2017 roku. Książka liczy ok. 180 stron, statystycznie na każdy artykuł przypada zatem po niespełna 20 stron, chociaż najdłuższy – „Kościół rzymskokatolicki na ziemi elckiej (aspekt historyczno-administracyjny)” z 2006 r. – ma ich 35, a najkrótszy – „Historia diecezji elckiej (wybrane zagadnienia)” z 2017 – zaledwie 11. Pozostałe artykuły to „Duszpasterstwo wojskowe na terenie diecezji łomżyńskiej w latach 1918-1939” – z 2001 r., 18 stron, „Konflikt na tle nauczania religii w okresie międzywojennym na przykładzie parafii Wiżajny” z 2015 r., 15 stron, współautor dr L. Moszczyński, „Zaangażowanie narodowo-polityczne duchowieństwa diecezji łomżyńskiej w latach 1918-1939” – z 2001 r., 25 stron, „Zakazana” działalność biskupa Stanisława Łukomskiego” z 2011 r., 17 stron, „Aresztowanie ks. Stanisława Maciątko” z 2018 r., 12 stron, współautorstwo dr L. Moszczyński, „Ks. Jerzy Jan Zawadzki w obiektywie bezpieki” z 2017 r., 17 stron oraz „Związki bpa Edwarda Samsela z Kościołem na terenach obecnej Białorusi” z 2013 r., 16 stron.

Sam ks. prof. Guzewicz tak charakteryzuje tematykę I tomu: „Zawarte w tym tomie artykuły dotyczą głównie dziejów XX-lecia międzywojennego, II wojny światowej, prześladowań Kościoła w okresie PRL oraz współczesnych zagadnień historycznych, czyli problemów najczęściej poruszanych w moich badaniach naukowych”. Tej syntetycznej prezentacji nie ma sensu rozwijać, można tylko podkreślić, że dobór tematów jest nieprzypadkowy i znaczący. Współcześnie, w wolnej Polsce, można spotkać się z opiniami, że utrzymywanie w wojsku księży (wszelkich wyznań) to niepotrzebna strata publicznych pieniędzy. Oczywiście łatwo formułować takie opinie z wygodnego fotela w odniesieniu do osób, które śmierć własną oraz innych ludzi, podwładnych i przeciwników, wpisana mają w zawód. Tradycja duszpasterstwa w wojsku ma w Polsce wielowiekową tradycję, co prezentuje artykuł, a szczególną zaletą tekstu ks. Guzewicza jest uświadomienie wielu szczegółów związanych z aktywnością ludzką w tym mało znanym obszarze. Inny artykuł, ciekawy i pouczający, dotyczy sporów związanych z nauczaniem religii w szkole. We współczesnej polskiej szkole religia pojawiła się po 1989 r. (po ok. 30 latach nieobecności) i od początku spotkała się z nieprzychylnym stosunkiem środowisk lewicowo-liberalnych. Jak się okazuje, to żadna nowość, niechęć wobec uczestnictwa Kościoła w nauczaniu i wychowaniu szkolnym młodego pokolenia występowała już przed wojną, zwłaszcza w okresie tzw. sanacji, kiedy stery

nawy państwa trzymali politycy wywodzący się z tradycji socjalistycznej, a w kręgach nauczycielstwa dominowały tendencje lewicowe. Artykuł o konflikcie w Wizajnach pokazuje, jak zaciętrzewienie ideologiczne odbiera zdolność postrzegania rzeczy dobrych i pożytecznych (paradoks opisanej sytuacji polegał m.in. na tym, że to Kościół umożliwił tam nauczanie wszelkich przedmiotów, a nie państwo – nauczanie religii). Kolejny artykuł podnosi kwestię żywo dyskutowaną obecnie – kwestię zaangażowania politycznego duchownych. W okresie dwudziestolecia międzywojennego nie istniał zakaz uczestniczenia księży w działalności politycznej i duchownych (od szeregowych księży po biskupów i kardynałów) można było spotkać w różnych gremiach politycznych. Artykuł ks. Guzewicza egzemplifikuje to, odwołując się do konkretów z przedwojennej diecezji łomżyńskiej; tekst ma nie tylko wielki walor poznawczy, daje też asumpt do różnorodnych refleksji.

Trzy teksty dotyczą postaci kapłanów: ks. Stanisława Maciątko, ks. Jerzego Jana Zawadzkiego oraz bpa Stanisława Łukomskiego. Każdy z nich opowiada o znaczącym człowieku, ale też każdy staje się metaforą losów polskich księży w zderzeniu z władzą państwową (bp Łukomski), z hitlerowskimi Niemcami (ks. Maciątek) czy z instytucjami komunistycznego reżimu (ks. Zawadzki). Poznanie losów tych trzech duchownych pozwala lepiej zrozumieć polski Kościół.

Czwarty artykuł skoncentrowany na działalności kapłana dotyczy biskupa Edwarda Eugeniusza Samsela i omawia mało znaną pracę łomżyńskiego biskupa pomocniczego na rzecz odrodzenia Kościoła katolickiego za naszą wschodnią granicą – na Grodzieńszczyźnie. Postać biskupa Samsela prowadzi nas do 2 kolejnych tekstów, prezentujących dalszą i bliższą historię diecezji ełckiej, w której posługiwał on najpierw jako biskup pomocniczy, a następnie jako ordynariusz. To rodzima diecezja ks. Guzewicza, dlatego nie może dziwić, że jej właśnie dotyczy lwia część dorobku Profesora.

Lektura tekstów ks. prof. dra hab. Wojciecha Guzewicza powinna stać się obowiązkową lekturą dla studentów różnych kierunków z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, a także dla młodych pracowników tych nauk. To przykład znakomitego warsztatu uczonego. Widać, że ks. Profesor wypracował określoną formułę do relacjonowania rezultatów swoich badań i tej formuły przestrzega, systematycznie ją doskonaląc. Każdy tekst ma wstęp, zawierający przedstawienie omawianego tematu (problemu), następnie kilka punktów ujmujących analizę problemu w poszczególnych aspektach, a w końcu podsumowanie i wnioski (element syntezy). Taka procedura gwarantuje jasność, spójność i wewnętrzną logikę wywodu. Analizy przedstawione w artykułach mają dobre podstawy w literaturze przedmiotu i w bogatej dokumentacji archiwalnej. Najkrótsze teksty mają po dwadzieścia kilka przypisów, dłuższe od ok. 35 do ok. 50, a najdłuższe ponad 80. Zwraca uwagę i to, że sporo przypisów zawiera obszernie wyjaśnienia czy dygresje wzbogacające wiedzę czytelnika, ale jednocześnie niezakłócające jasności wywodu.

W sumie można stwierdzić, że pojawiła się interesująca i pod wieloma względami cenna publikacja naukowa. Zawarte w zbiorze teksty są bardzo charakterystyczne dla całokształtu pisarstwa ks. prof. dra hab. Wojciecha Guzewicza zarówno pod względem problematyki, jak i walorów metodologicznych. W roku podwójnego jubileuszu ks. Guzewicz twórczo wypełnia słowa modlitwy ze swego obrazka prymicyjnego: „Panie, podtrzymuj ten ogień, który z Twojej woli zapłonął w świecie moich marzeń i pragnień”.